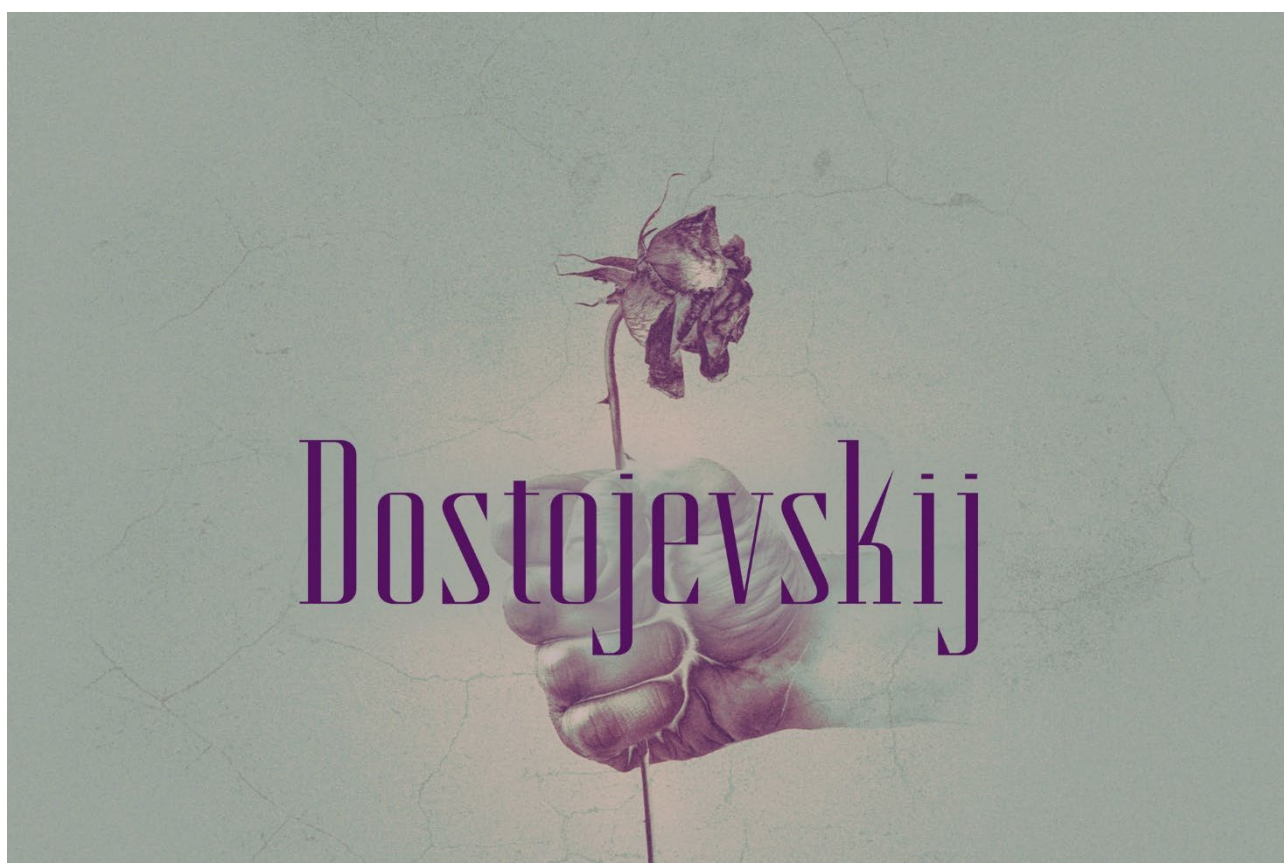

DOSTOJEVSKIJ

Inspirationsmateriale

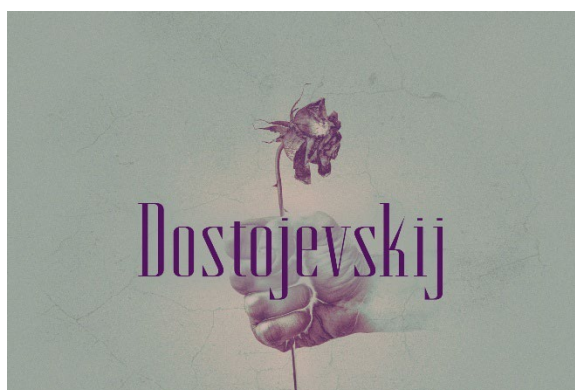

Aarhus Teater Stiklingen
13.11 – 20.12 2025

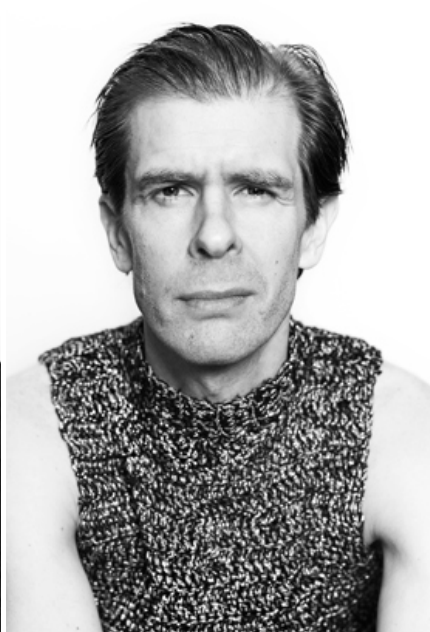
© AARHUS TEATER

Indholdsfortegnelse

Skuespillerne i <i>Dostojevskij</i>	3
Introduktion	4
Praktisk information	5
Fjodor Dostojevskij	6
Værkerne	7
<i>Den evige ægteemand</i>	7
<i>Den sagtmødige</i>	7
Remediering fra fortællinger via manuskript til scene	8
Scenografien til <i>Dostojevskij</i>	10
<i>Den evige ægteemand</i>	11
<i>Den sagtmødige</i>	12
Uddrag af manuskripterne	13
<i>Den evige ægteemand</i>	14
Den sagtmødige	16
Andre skoleegnede forestillinger	19

Skuespillerne i *DOSTOJEVSKIJ*

Marie Marschner

Ann Celina Fønsskov*

*Studerende ved Skuespil, DDSKS, Aarhus

Introduktion

INSPIRATIONSMATERIALE

Kære lærer og elever

Velkommen til to mesterligt ætsende fortællinger fra verdenslitteraturens store skatkiste om mænd, der midt i livet martres af mindet om de kvinder, de har mistet.

Dostojevskij bliver ofte kaldt den største af de store russiske forfattere, og med slidstærke klassikere som *Forbrydelse og straf*, *Brødrene Karamazov* og *Idioten* hører Dostojevskij absolut til i verdenslitteraturens superliga. I sidste sæson havde Aarhus Teater *Idioten* på plakaten, og nu får du chancen for at opleve to af hans knap så kendte, men ikke mindre virtuost velkomponerede psykologiske skildringer af mennesker i eksistentielle kriser: *Den evige ægteemand* fra 1870 og *Den sagtmødige* fra 1876.

I begge historier blotlægges mændene, deres selvbilleder og romantiske relationer med raffineret psykologisk indsigt. Og på subtil vis får vi indblik i både de erkendelser, de gør sig, og den tvivl, de rammes af. For levede de egentlig deres liv, som de burde eller kunne have gjort? Og hvorfor mistede de kvinderne, de elskede?

Dostojevskij er lagt i hænderne på to helt nye dramatikerstemmer. Stine Winther Johansen fra Dramatikerprogrammet på Teaterhögskolan i Malmö tager sig af *Den sagtmødige*, mens Johannes Wiggen K., studerende ved Dramatik på Den Danske Scenekunstscole i Aarhus, lægger arm med *Den evige ægteemand*.

Begge forestillinger instrueres af Mia Lipschitz, der står bag flere Reumertvindende ungdomsforestillinger og senest kunne opleves på Aarhus Teater med forestillingen Katastrofen sker i pausen, der ligeledes var et samarbejde med Den Danske Scenekunstscole.

Scenografi og kostumer skabes af Helle Damgård, der tidligere har leveret kostumedesign til bl.a. *CHICAGO* og *Jane Eyre – en romantisk drøm* på Aarhus Teater.

Med *Dostojevskij* fortsætter Aarhus Teater traditionen med at præsentere to enaktere af markante forfattere i samme forestilling. Tidligere har vi for eksempel stillet skarpt på Tove Ditlevsen, Herman Bang, Knut Hamsun og i sidste sæson svenske Selma Lagerlöf. Glæd dig til at opleve de nye dramatikere gå løs på Dostojevskijs vilde værker.

God fornøjelse i teatermørket. Vi glæder os til at se jer!

Aarhus Teater Læring

Praktisk information

HOLDET BAG DOSTOJEVSKIJ

FORFATTER

Fjodor M. Dostojevskij

DRAMATISERING "DEN EVIGE ÆGTEMAND" **Johannes Wiggen K.**

**STUDERENDE, DRAMATIK, DDSKS, AARHUS

DRAMATISERING "DEN SAGTMODIGE" **Stine Winther Johansen***

*STUDERENDE, DRAMATIKERPROGRAMMET, TEATERHØGSKOLAN, MALMÖ

ISCENESÆTTELSE **Mia Lipschitz**

SCENOGRAFI & KOSTUMEDESIGN **Helle Damgård**

KOREOGRAFI Kasper **Daugaard Poulsen**

LYSDESIGN **Kim Glud**

LYDDESIGN **Michael Buchardt**

MEDVIRKENDE

**Jacob Madsen Kvols, Christian Hetland, Amanda Friis Jürgensen,
Marie Marschner, Ann Celina Fønsskov***

*STUDERENDE VED SKUESPIL, DDSKS, AARHUS

BILLETTER

Billetter til grundskoler: 75 kr. (gælder mandag – torsdag)

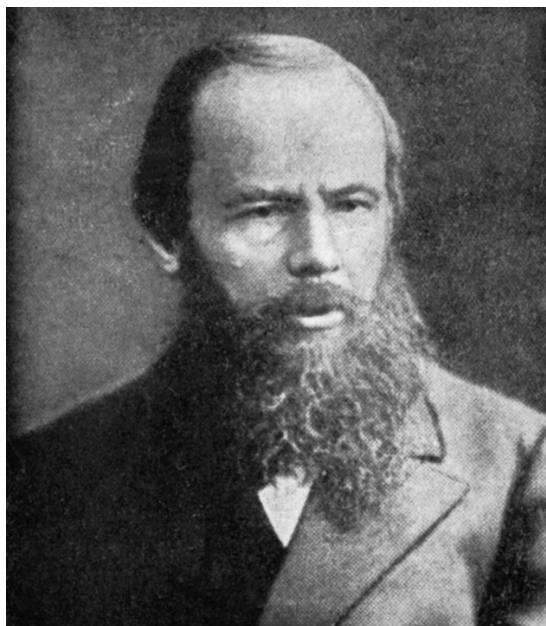
Billetter til ungdomsuddannelser: 100 kr.

Bestilling: Skriv til billet@aarhusteater.dk
Vi besvarer din forespørgsel hurtigst muligt.

Læs mere

[Dostojevskij](https://aarhusteater.dk/dostojevskij) (aarhusteater.dk)

Fjodor Dostojevskij

Fjodor Dostojevskij (1821-1881), var en russisk forfatter, hvis psykologiske indtrængen i de mørkeste fordybninger i det menneskelige sind, havde en enorm indflydelse på det 20. århundredes skønlitteratur.

Dostojevskij betragtes som en af de største forfattere, der nogensinde har levet. Litterær modernisme, eksistentialisme og forskellige skoler inden for psykologi, teologi og litteraturkritik er blevet dybt formet af hans ideer. Hans værker kaldes ofte profetiske, fordi han så præcist forudsagde, hvordan Ruslands revolutionære ville opføre sig, hvis de kom til magten. I sin tid var han også kendt for sin virksomhed som journalist.

Dostojevskij er bedst kendt for romanerne *Forbrydelse og straf*, *Idioten* og *Brødrene Karamazov*. Hvert af disse værker er berømt for deres psykologiske undersøgelse af mennesket. Han specialiserede sig i analyse af patologiske sindstilstande, der fører til sindssyge, mord og selvmord og i udforskningen af følelserne ydmygelse, selvdestruktion, tyrannisk dominans og morderisk raseri. Disse store værker er også kendt som store "idéromaner", der behandler tidløse og rettidige spørgsmål inden for filosofi og politik. Psykologi og filosofi er tæt forbundet i Dostojevskijs fremstillinger af intellektuelle, som "føler ideer" i dybet af deres sjæle. Endelig brød disse romaner ny vej med deres eksperimenter i litterær form.

Om Dostojevskij og hans forfatterskab:

https://lex.dk/Fjodor_Dostojevskij

<https://forfatterweb.dk/oversigt/zdostojevskij00>

<https://radio4.dk/podcasts/from-russia-with-love/romankunst>

Værkerne

Den evige ægtemand

af Fjodor Dostojevskij (1870)

Dramatiseret af Johannes Wiggen K. (2025)

Vi møder den tidligere levemand Veltjaninov i nedtrykt sindstilstand. Små-bitter og trist over sin aldrende krop, er han ramt af hypokondri og kan kun mindes sin fortid som damernes ven. Han hjemsøges - eller hjemsøger han? - en tidligere ven Pavel Pavlovitj og deres fælles fortid bliver historiens store mysterium. For Pavlovitjs nu afdøde hustru og Veltjaninov var tætte venner. Og konsekvenserne heraf står nu udtalt imellem de to mænd: hvor langt gik utroskaben og hvem er far til barnet?

Deres fælles hemmeligheder, som ingen af dem vil røbe eller indrømme, bliver en knugende magtkamp mellem de to mænd. Og hvem tilhører fremtiden?

Den sagtmodige

af Fjodor Dostojevskij (1876)

Dramatiseret af Stine Winther Johansen (2025)

Pantelåneren Andrei er ikke en sympatisk mand. Knuget af sin fortid i hæren udnytter han samfundets svageste til egen vinding og umiddelbart er det ikke anderledes da Marianna kommer ind i hans butik.

Den purunge pige er stærk religiøs og alligevel klar til at pantsætte sit kæreste eje, et gammelt ikon. Andrei foreslår i stedet et ægteskab og Marianna accepterer.

Men fremfor en stakkels kvinde at kunne knægte, får Andrei kamp til stregen. Hans nedrigthed tærer dog langsomt men sikkert på den unge pige. Og tragedien står tilbage - måske også med et håb for os andre?

Læs mere om de to litterære værker her:

Den evige ægtemand: <https://litteratursiden.dk/anmeldelser/den-evige-aegtemand-af-fjodor-m-dostojevskij>

Den sagtmodige: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kultur/dostojevskijs-lille-bog-er-en-stor-laeseoplevelse>

Remediering fra fortællinger via manuskript til scene

Den evige ægteemand kan lånes på www.eReolen.dk

Den sagtmodige findes ikke umiddelbart i en online version, men kan lånes på biblioteket

Gennem filmhistorien har der altid været tradition for at lave film med litterære forlæg, hvor populære noveller og romaner er overført til filmlærredet.

Som vi alle ser det i mødet med en filmatisering af noget vi har læst, så er vi blevet opmærksomme på, at der ofte ikke er en lige vej fra papir til lærred. Der er mange overvejelser, tilvalg og fravalg i processen - og det samme gør sig gældende, når vejen går fra papir til scene, som det er tilfældet med *Den evige ægteemand* og *Den sagtmodige* i Aarhus Teaters opsætning.

Isenesættelsens udfordring er at finde ud af, hvad der får en teateropsætning til at fungere som en vellykket og selvstændig scenisk udgave af det litterære forlæg.

Litteratur er billeddannende og når vi læser, så skaber vi selv de levende billeder på nethinden. Vi forestiller os de miljøer vi får beskrevet, hvordan personerne ser ud og hvordan deres stemmer lyder. Der kører en film for vores indre blik, mens vi læser - vi konstruerer billeder og ser det hele for os.

Litterære tekster består ikke kun af ydre handlinger, replikker og fortællerkommentarer. De rummer som regel også beskrivelser af personernes tanker og følelser gennem fortælleren. Og hvordan flyttes en fortælling af den karakter over på en scene?

Hovedreglen må være, at alle tanker og følelser skal udtrykkes gennem handling. Og den udfordring skal dramatiker og iscenesætter løse på bedste vis.

Johannes Wiggen K. og Stine Winther Johansen, der har dramatiseret *Den evige ægteemand* og *Den sagtmodige*, har forandret, hvor det var nødvendigt, så teaterforestillingen fungerer på sine egne præmisser, for det må aldrig være sådan, at man skal have læst fortællingerne for at kunne følge med i handlingen på scenen. Det er to forskellige kunstneriske produkter, der skal fungere uafhængigt af hinanden - til trods for, at de fortæller den samme historie.

Med inspiration fra "Litteraturens Film" af Henrik Poulsen (2005), så kan I gå på opdagelse i teaterstykket ved at undersøge, hvordan fortællingerne er blevet tilpasset scenen.

1. Tilpasning til et nyt medie

Fortællingens stemme, ordenes syntaks og billeder skal overføres til teaterdramaturgi. Dramatikeren og iscenesætteren bestemmer hastigheden hvormed publikum skal føres gennem historien. Betragtninger af verden, tanker og refleksioner skal overføres til handlinger og sanseliggøres. Fortælleren er ikke længere alene om at fortælle sin historie. Hvordan løses det, fx også ved brug af lys og lyd?

2. Tilpasning af indhold

En dramatisering vil altid ændre på indholdet af de litterære forlæg. Tilpasning af indholdet kan foregå på flere forskellige måder

a. Forkortning

En teaterforestilling har begrænset tid til at fortælle sin historie og fortælleren i litteraturen har i princippet en uendelighed at gøre med. Han kan brede sin fortælling ud i tid og rum og omfanget kan være meget omfattende. Forkortning er som regel en nødvendighed, men også en kreativ udfordring. For hvad kan ikke undværes, hvad kan skæres væk? Og hvordan holder man så den røde tråd? Måske er dramatikerens nødt til (paradoksalt nok) at tilføje nye scener for at kunne skære noget af fortællingen væk.

b. Forvandling

Forvandlingen griber ind i fortællingens form. Fx kan en dramatisering flytte fortællingen over i et andet miljø, måske også over i en anden tid? Måske er synsvinklen flyttet, så der kastes nyt lys over handlingen?

c. Fortolkning

I Aarhus Teaters opsætning af *Ved Vejen* og *De fire djævle* er der tale om to lag af fortolkninger. Først dramatiseringen fra fortælling til manuskript og derefter iscenesættelsen af manuskriptet. Hver gang fortællingen passerer igennem en kunstnerisk bearbejdning, så er det vi læser (hvis det er manuskriptet) og det vi ser (teaterstykket) et bud på en fortolkning af det oprindelige format. Instruktøren skal, sammen med scenografen, overføre ordene fra manuskriptet til konkrete billeder, sætte levende mennesker af kød og blod på scenen og placere handlingen i et scenisk miljø. Og det er en fortolkningsproces.

Scenografien til Dostojevskij

Scenografien er det rum, der af scenografen skabes til forestillingen. I det moderne teater spiller scenografen en stor rolle, og sammen med det øvrige hold, er hun skaber af en væsentlig del af det visuelle udtryk.

Scenografen er meddigtende i forhold til stykkets indhold og arbejder sammen med de forskellige håndværkere, som skal bygge scenografien op. Dekorationen består i dag ikke blot af malede kulisser, som i gamle dage, men kan sammenlignes med installationer, som vi kender dem fra billedkunstens verden. Ud over håndværksmæssigt kendskab til bygning af rum er også kendskab til de digitale medier samt computerens muligheder en forudsætning for at kunne udføre scenografens ønsker.

Scenografen Helle Damgaard har med *Dostojevskij* skabt et grundrum, der fungerer som scenografi for begge en-aktere. Scenografien er i sin form udført som et rum med en dør og otte vinduer, og med skift i lys, gardiner, sætstykker og rekvisitter kan rummet ændres fra fx gadebillede til landsted til pantelånershop.

I *Den ærlige ægtemand* skal vi gennem 12 lokationer og inspirationen hentet i et Film Noir-univers med uhygge, røg og det spændingsfyldte som det centrale. Det er her et sort/hvidt tone-i-tone-rum med en tematik omkring spejlinger med skygger og gardiner.

I *Den sagtmodige* befinder vi os primært hos pantelåneren i en butik, der samtidig også skal fungere som Andre og Mariannas lejlighed. Scenografien har både en tydelig tråd tilbage slutningen af 1800-tallet og noget, der peger frem mod nu – eller måske fremtiden med lysskilte og en forestående revolution.

Tegningerne herunder er fra en modelaflevering i september, hvor Helle Damgaard præsenterede sine ideer for hele det kunstneriske hold. Måske har noget ændret sig i den færdige forestilling, måske ikke. At skabe en teaterforestilling er en løbende proces og intet ligger helt fast før premieren. Så gå undersøgende til værks, når I sidder i mørket:

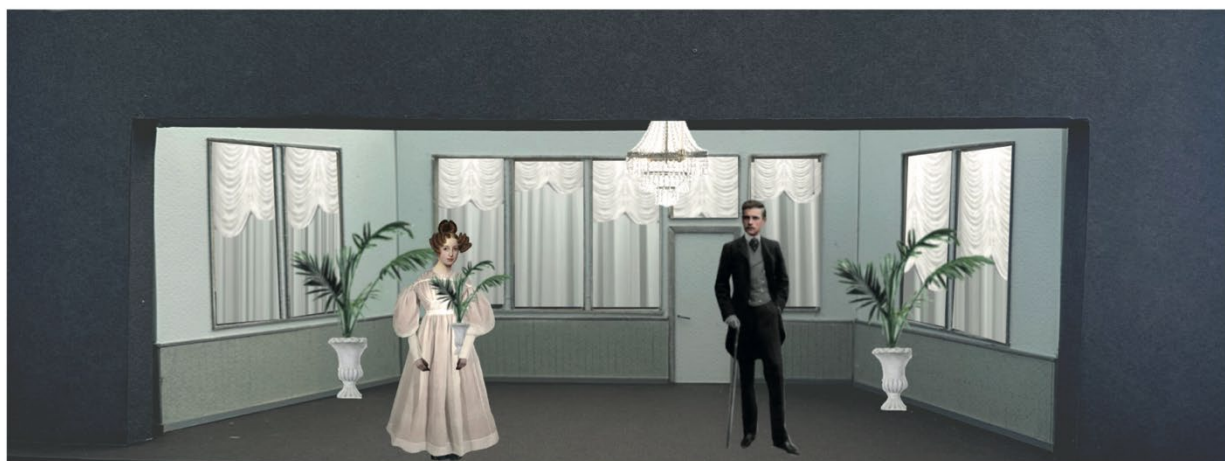
OPGAVE

- Ser scenografien ud som på tegningerne herunder eller har den ændret sig?

Den evige ægte mand

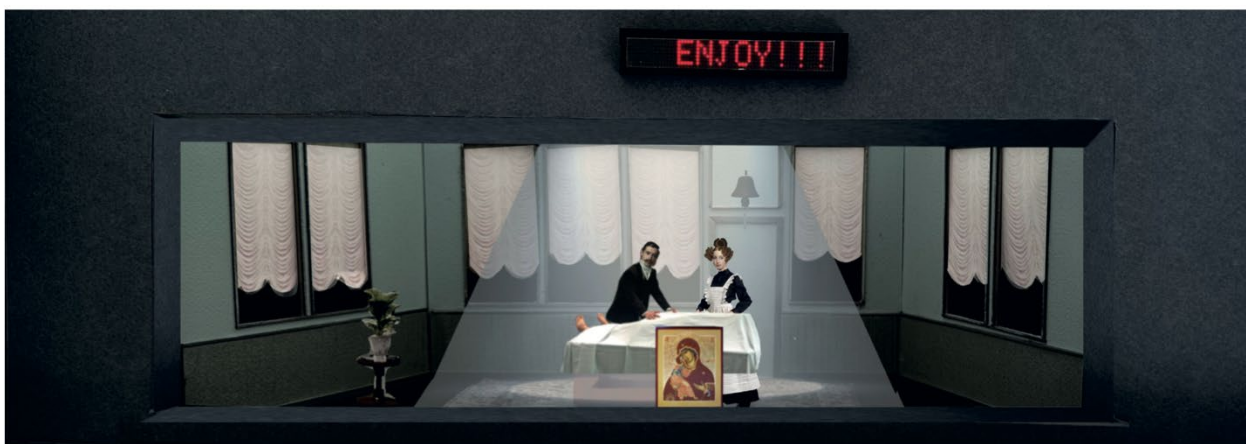

Scene 1: Møder på gaden (Helle Damgaard 2025)

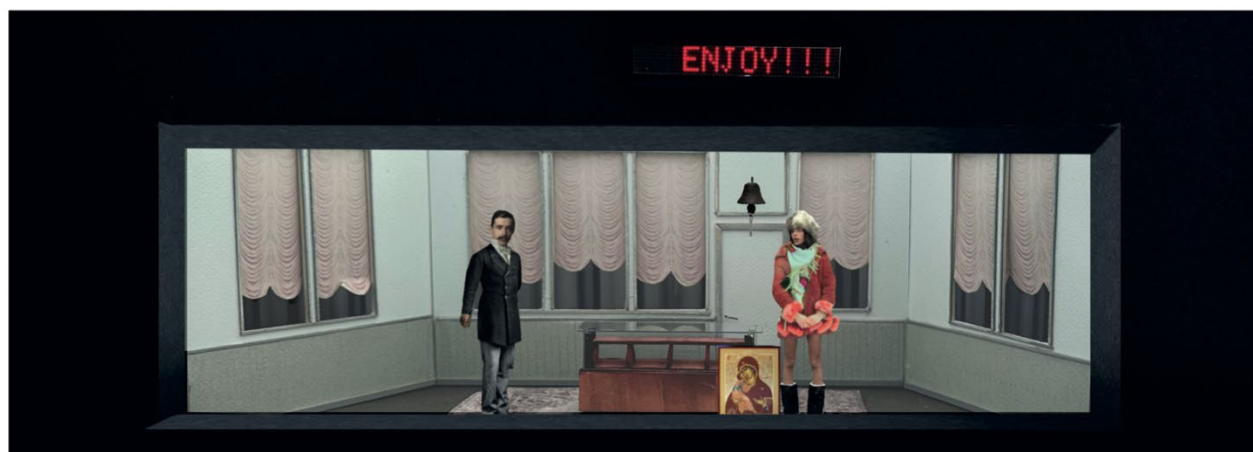

Scene 2: Klavdijas landsted (Helle Damgaard 2025)

Den sagtmodige

Scene 1: Marianna er død #1 (Helle Damgaard 2025)

Scene 2: Ægteskabstilbuddet (Helle Damgaard 2025)

Uddrag af manuskripterne

OPGAVE

Anvend begyndelsen af de to en-aktere til en tekstanalyse af, hvordan personerne præsenteres og hvilke konflikter, der ligger og lurder under overfladen.

- Hvad er deres relation til hinanden?
- Hvad er det, der allerede er sket, når forestillingen begynder?
- Hvad kan vi forestille os, der kommer til at ske?
- Hvad skal vi være opmærksomme på?

Gennemgående for begge fortællinger er, at de kredser om temaerne magt, ydmygelse, værdighed, kærlighed og afhængighed.

- Kan I allerede få øje på temaerne i de første scener?

Hvis I også har læst fortællingerne, så kan I allerede her begynde jeres undersøgelse af de forskelle og ligheder, der er mellem de to formater: fortællingerne og manuskripterne. Se foregående afsnit om remediering og undersøg, hvordan indholdet er tilpasset.

Og ikke mindst: fordel rollerne mellem jer, rejs jer op, læs højt – spil for hinanden og kom med et bud på, hvordan scenerne kan spilles.

De uddrag I finder her, er fra de samme scener som billederne af scenografien (se foregående afsnit).

Den evige ægteemand

Dramatiseret af Johannes Wiggen K for Aarhus Teater (2025)

SCENE 1 – MØDER PÅ GADEN

Veltjaninov står i et blændende lyst rum; han er rank, høj, flot, i et jakkesæt efter tidens sidste mode; han trækker ubesværet et par handsker på. Pludselig går en mørklædt mand med hat med sørgeflor tværs over scenen; når han er nået over, vender han sig om og ser på Veltjaninov. Så forsvinder han. Veltjaninov prøver at ryste ubehaget af sig og vil selv til at gå, da en ny mand med sørgeflor dukker op, står stille og kigger på ham. Veltjaninov drejer for at gå i en anden retning, men endnu en mand dukker op. "Hvad er der? Skrub af!" råber Veltjaninov. Han bliver omringet. De river hans jakke, hat og handsker af, trækker hans skjorte op fra hans bukser. De lader ham ligge og går.

SCENE 2 – KLAVDIJAS LANDSTED

Veltjaninov ligger stille midt på gulvet. Klavdija går rundt og vander planter.

VELTJANINOV

(bange) Hvad er det der sker med mig, Klavdija?

KLAVDIJA

Du er overspændt. Du har brug for en ferie.

VELTJANINOV

Jeg kan ikke få de her minder ud af hovedet. *(kort pause)* Jeg husker pludselig en gammel embedsmand jeg engang ydmygede, kun for at få nogle folk til at le. Og en ung pige – hvad var det nu hun hed? – som jeg sagde jeg ville flytte sammen med, og så forlod, uden et ord. Hundredevis af den slags minder.

KLAVDIJA

Din samvittighed prøver vel at fortælle dig noget.

VELTJANINOV

Min samvittighed...

KLAVDIJA

Måske er det noget du burde tænke over?

VELTJANINOV

Jeg har ikke lyst til at tænke på det. Jeg føler mig pludselig så gammel.

KLAVDIJA

Du er niogtredive. *(bekymret)* Tag dig nu sammen. Du ser forfærdelig ud. Nu bliver du her ude hos os i et par uger, så får du det bedre. Der er ingen grund til at rende rundt inde i byen midt i juli.

VELTJANINOV

(*irritabel*) Jeg er nødt til at finde den modbydelige mand
der dukker op over alt, som om han forfølger mig.

KLAVDIJA

Tænker du stadig på ham? Hvad skulle han ville dig?

VELTJANINOV

Jeg ved det ikke... Pludselig står han bare på den anden
side af gaden og stirrer på mig. I nat drømte jeg at jeg
tæskede ham. (*kort pause*) Måske... er det slet ikke ham der
vil mig noget, men mig, der vil ham noget?

KLAVDIJA

Nu vrøvler du.

VELTJANINOV

Gør jeg?

KLAVDIJA

(*alvorlig*) Man taler om dig, Aleksej. Hvad er der sket?
siger man. Han, der altid var så munter og selvsikker, og
god til at fortælle sjove historier. Hvad er der sket med
hans store blå øjne, der virkede så dragende på alle der så
ham? Hvor er selskabsmanden der kunne få den kvinde han
pegede på?

VELTJANINOV

(*mærkt*) En tragedie... Nu er han bare en tyndhåret, bleg,
gammel mand...

KLAVDIJA

(*streng*) Din læge har sagt du skal tage en ferie. Nu bliver
du her, går nogle ture, får noget frisk luft, så skal det
nok gå over.

VELTJANINOV

(*kort pause*) Du er min eneste rigtige ven, Klavdija.

KLAVDIJA

Jeg ved det godt. (*Hun går hen og tager lidt legende fat i
ham.*) Jeg vil have gode, gamle Aleksej tilbage.

VELTJANINOV

Det får du også.

KLAVDIJA

Så du bliver her?

VELTJANINOV

Nej. Jeg tager ind til byen igen. (*Tager sin frakke hurtigt
på.*) Jeg er nødt til at få en ende på det her. Ikke bekymre
dig!
(*Han kysser hende hurtigt på kinden og haster afsted.*)

KLAVDIJA

Aleksej... Pas på dig selv!

Den sagtmodige

Dramatiseret af Stine Winther Johansen for Aarhus Teater (2025)

Note:

"/" indikerer afbrydelse i replik

"-" indikerer pause - kort eller lang

SCENE 1 - Marianna Er Død #1

Forår 1876. I dagligstuen. Indretningen er mørk og tarvelig. Forårssolen står tungt ind gennem det store vindue. Støvfugligger vægtløst i luften. Et pendulurbryder tavsheden. Nogen har tømt alle skuffer og skabe, så det flyder med ting i stuen.

På et bord ligger Mariannas livløse krop. Andrei sidder ved hende og knuger hendes helgenbillede - Jomfru Maria med barnet. Lukerja kommer ind med en bakke te.

LUKERJA Til Andrei

De er her snart med vognen.
Tavshed.

LUKERJA

Har du fået sagt farvel?
Tavshed.

ANDREI

Det er... ulogisk.
Og det er... urimeligt.
Og det er... ubærligt.
Tavshed.

LUKERJA Om helgenbilledet

Skal jeg tage billedet?
Tavshed.

LUKERJA

Giv mig nu billedet, så lægger jeg det fint hos hende. De kommer nu.

ANDREI

Det giver ikke mening.

LUKERJA

-

ANDREI

Det må have været en pludselig indskydelse. Et uberegneligt øjeblik flygtige trang til at kaste sig mod afgrunden.

LUKERJA

-

ANDREI

Hun har stået dér i vinduet, da tanken er fløjet gennem hendes hoved, det har svimlet for hende - og hun har ikke

kunnet modstå den.

LUKERJA

Andrei/

ANDREI

/Det er det, som er så forbandet/

LUKERJA

/Andrei/

ANDREI

/Hvis bare jeg var kommet hjem fem minutter før, så var det aldrig sket, så kunne jeg have forhindret det, så/

LUKERJA

/Jeg vidste godt, hun ville gøre det.
Han ser på hende. Tavshed.

ANDREI

Hvad havde hun sagt til dig?

LUKERJA

Hun sagde ikke noget.

ANDREI

Skrev hun et brev?!

LUKERJA

Jeg kunne mærke det, Andrei.

ANDREI

Hvad mener du med "mærke"?!

LUKERJA

Jeg kunne bare mærke det, jeg kunne se det på hende.

ANDREI

"Se"? Jeg forstår det ikke!

LUKERJA

Jeg kan ikke forklare det!
De ser på hinanden. Hun rækker ud efter billedet.

ANDREI

Lukerja - Vil du ikke godt... Vil du ikke godt prøve? Jeg sidder bare her og forsøger at komme til klarhed. Og ham deroppe svarer ikke på min bønner.

-

Lukerja. Hvad er det, jeg ikke forstår?

SCENE 2 – Ægteskabstilbuddet

Et halvt år tidligere. Efterår 1875. Aften. Andrei træder varsomt ind i panteforretningen med en revolver i hånden. Han ser Marianna sidde på knæ, fordybet i bøn, en lavmælt hymne, "Bogoroditse Djevo" ("Guds Moder, Jomfru"). Hun bærer en vinterfrakke, som er for kort i ærmerne. Han betragter hende. En løve med sit bytte. Marianna beder færdigt.

Andre skoleegnedede forestillinger

Læs mere på www.aarhusteater.dk

Julen findes ikke (fra 6+)

Store Scene fra 15. november 2025

Skoleforestillinger kl. 12 – se aarhusteater.dk/atl

Fædra – dramatiseret af Bjørn Rasmussen

Scala fra 20. november 2025

Skolekomedien – af Christian Lollike

Store Scene fra 12. februar 2026

Dear Evan Hansen

Store Scene 30. april

Hitmusical om unges længsel efter at